

POSTOPEN ODMIK OD POSTOPNOSTI (GRADUALIZEM PET LET POZNEJE)¹

Gradually Moving away from Gradualism (Gradualism Five Years on)

Uvod

Pred skoraj točno petimi leti smo na posvetovanju Zveze ekonomistov Slovenije predstavili članek *Vstop v EU: konec gradualizma v Sloveniji?*² V članku smo postavili tezo, da je tranzicija v Sloveniji dosegla točko, ko vztrajanje pri gradualističnem pristopu povzroča več stroškov kot koristi. Stroške gradualizma smo videli predvsem v strukturni neučinkovitosti ekonomije, ki je povzročala zaostajanje v mednarodni konkurenčnosti gospodarstva in vztrajno visoko inflacijo. Zato bi morala ekonomska politika opustiti gradualizem in pospešiti strukturne reforme. Vendar pa se nam ni zdelo verjetno, da bi do takšne spremembe lahko prišlo endogeno, zgolj na podlagi razmisleka ekonomske politike same. Ekonomska politika je namreč rezultat družbenih interesov, gradualistična politika v Sloveniji pa je omogočila oblikovanje močnih interesnih skupin, med katerimi se je oblikovalo specifično »prerazdelitveno ravnovesje« in ki so bile zainteresirane za ohranjanje obstoječega stanja. Takšno ravnovesje se lahko zamaje le zaradi močnih zunanjih šokov. Napovedali smo, da bo tak zunanji pritisk povzročila nuja po povečanju konkurenčnosti gospodarstva in po prilagoditvi ekonomske politike zaradi bližajočega se članstva v EU – ravno v času pisanja tega članka je bil namreč uradno dogovorjen ciljni datum vstopa, kar je pomenilo, da potrebnih prilagoditev ni bilo več možno po mili volji odlagati.

Namen tega članka je preprost: s petletne časovne distance želimo preveriti, v kolikšni meri se je naša takratna teza izkazala za utemeljeno. Slovenija je v zadnjih petih letih ne le vstopila v EU, temveč tudi v Evropsko monetarno unijo (EMU). To že samo po sebi kaže na določeno spremembo makroekonomske politike, saj hiter vstop v EMU v času pisanja našega članka ni bil predviden in po večinskem mnenju ekonomistov tudi ne priporočljiv, izpolnitev meril za vstop v EMU pa tudi pomeni, da je prišlo do izboljšanja nekaterih ključnih narodnogospodarskih rezultatov. Dve leti po odločitvi za hiter vstop v EMU pa je prišlo tudi do večjih sprememb v strukturni politiki, saj so s sprejemom Okvira gospodarskih in socialnih reform glavna prioriteta ekonomske politike postale strukturne reforme.

Na ravni ekonomskih politik se je torej v zadnjih petih letih zgodil določen odmik od predhodne gradualistične strategije. Če drži naša teza, da je bil gradualizem vzrok za strukturno neučinkovitost gospodarstva in vztrajnost inflacije, bi se morala sprememba pristopa ekonomske politike sčasoma odraziti tudi v izboljšanih gospodarskih rezultatih. S tem člankom želimo preveriti, ali se to že dejansko dogaja in v kolikšni meri.

Za preverjanje utemeljenosti naše teze bomo uporabili preprosto, a verjetno najbolj pošteno metodo, to je metodo ažurirane replikacije originalne raziskave. To pomeni, da bomo skušali za kar največ empiričnih dokazov, ki smo jih v originalnem članku nanizali v podporo svoji tezi, zbrati novejšo podatke in

¹ Stališča, zapisana v članku, niso nujno enaka stališčem organizacij, kjer so avtorji članka zaposleni.

² Gl. Rojec idr. (2004) za verzijo članka, ki ji sledimo tudi tukaj.

dr. Janez Šušteršič, izr. prof.

Univerza na Primorskem
FM KP in FUDŠ NG

dr. Matija Rojec, izr. prof.

Univerza v Ljubljani, FDV
UMAR, Ljubljana

mag. Marijana Bednaš

mag. Boštjan Vasle

Urad za makroekonomske analize in razvoj, Ljubljana

Izvleček

UDK: 338.24.021.8:330.34

Po letu 2003 je prišlo do odmika ekonomske politike od gradualizma, ki je deklarativno očiten, pri dejanskem ukrepanju pa zelo neenakomeren. Pospešilo se je prestrukturiranje iz delovno intenzivnega k srednje tehnološko zahtevnemu izvozu, s čimer se povečuje tudi tržni delež, ni pa prišlo do kakovostnega preskoka k večji vlogi visokotehnološkega izvoza. Spremembe politik na področju plač, nadzorovanih cen in javnofinančnih izdatkov so omejile prenašanje neučinkovitosti nemanjalnega sektorja v končne cene, niso pa odpravile strukturnih vzrokov inflacije. Odmik ekonomske politike od gradualizma je torej tudi sam izrazito postopen.

Ključne besede: gradualizem, strukturne reforme, ekonomska politika, konkurenčnost, inflacija

Abstract

UDC: 338.24.021.8:330.34

After 2003, economic policy moved away from the gradualist approach in the main policy documents, while the implementation is very uneven. The restructuring from labour intensive to technologically more advanced exports has intensified and the market share increased, but a major qualitative shift towards high-tech exports has not taken place. Tightening of wage, price and expenditure policies has prevented the nontradable sector from transforming its inefficiency into higher prices, but has not eliminated the structural reasons for inflation. Moving away from gradualism has thus itself been "too gradual."

Keywords: gradualism, structural reforms, economic policy, competitiveness, inflation.

JEL: D78, O43, O52, P26.

preveriti, ali je prišlo do kakšnih pomembnih sprememb. Pri tem bomo ločili med dejanskimi spremembami – o njih sklepamo iz podatkov, ki se nanašajo na časovna obdobja, za katera ob pripravi originalne analize podatki še niso bili na voljo – ter med spremembami v razumevanju stanja, do katerih lahko pride zaradi morebitnih sprememb statističnih podatkov, ki so sicer bili uporabljeni že v originalni študiji, vendar so bili kasneje revidirani.

Odločitev za takšen pristop k raziskavi prinaša dve pomembni omejitvi. Prva je, da nekaterih empiričnih ugotovitev, ki smo jih povzeli po raziskavah drugih avtorjev, ni mogoče ažurirati, če ti avtorji svoje analize niso sami ponovili na novjšem zbiru podatkov. Drugič, če smo v originalnem članku izbrali neustrezne podatke za dokazovanje svoje teze, to napako prenašamo tudi v sedanjih člankih, hkrati pa se odrekamo možnosti, da bi analizo izboljšali z uporabo podatkov ali metod, ki jih v originalni članek nismo vključili. Kljub omejitvam smo se za tak pristop odločili predvsem zaradi njegove nazornosti.

2. Odmik ekonomske politike od gradualizma

V originalnem članku smo izpostavili štiri pomembne elemente gradualistične ekonomske politike, ki so po našem mnenju odločilno prispevali k zaviranju hitrejšega prestrukturiranja gospodarstva. V nadaljevanju na kratko opisujemo kasnejše spremembe na teh štirih področjih, ki bi lahko pomenile določen »odmik od gradualizma«. Na vprašanje, ali so bili ti odmiki »dovolj veliki«, skušamo odgovoriti v naslednjih poglavjih s pregledom podatkov, pri katerih bi se – skladno z našo originalno interpretacijo učinkov gradualizma – morali pokazati rezultati drugačne politike.

Privatizacija in konsolidacija lastništva. Po naši oceni formalna privatizacija (lastninjenje) sama po sebi še ni vzpostavila učinkovite lastniške strukture. Prvi razlog neučinkovitosti je bil, da smo iz procesa privatizacije izšli s šibkimi mehanizmi za konsolidacijo lastništva ter da veliki delničarji praviloma niso imeli potrebnih sredstev, znanja in dolgoročnega interesa, da bi lahko odigrali vlogo »strateških lastnikov« in vodili prestrukturiranje podjetij. Drugi razlog je bil, da je bilo v večini podjetij lastništvo približno enakomerno porazdeljeno med skupine z nasprotnimi interesi (notranji in zunanji lastniki), takšen »pat položaj« pa je močno otežil sprejemanje odločitev, pomembnih za aktivno prestrukturiranje.

Po končani formalni privatizaciji na podlagi zakonodaje se je v olastninjenih podjetjih vendarle začel tudi proces lastniške konsolidacije. Tako je bilo v eni od analiz za obdobje 1999–2004 ocenjeno, da se je lastniška konsolidacija pospešila; povprečno število delničarjev se je znižalo (od 931 na 662), lastniške in glasovalne pravice pa so se vse bolj koncentrirale v rokah enega lastnika, povečini domačih nefinančnih podjetij ali formalnih naslednikov PID-ov (gl. Murn 2006).³ Vlada je leta 2006 sprejela tudi program umika

KAD in SOD iz lastništva podjetij, ki se postopno izvaja, vendar je država kljub temu še vedno pomemben lastniški akter v gospodarstvu.⁴ Ugotovimo torej lahko, da se proces privatizacije in konsolidacije lastništva sicer nadaljuje, vendar počasi in ne vedno na dovolj transparenten način, politične zaveze za njegovo pospešitev pa zaenkrat ostajajo bolj deklarativne.

Obsežna državna pomoč neperspektivnim podjetjem. V originalnem članku smo povzeli ugotovitve drugih analiz, da je bilo za slovensko industrijsko politiko vse do leta 2000 značilno prioritarno ukvarjanje z reševanjem tržno praviloma neperspektivnih delovno intenzivnih podjetij. To je seveda upočasnilo proces prestrukturiranja gospodarstva, saj je omogočilo ohranjanje neučinkovite strukture ter zmanjšalo prostor za uveljavljanje bolj horizontalnega pristopa, usmerjenega v krepitev glavnih dejavnikov konkurenčnosti perspektivnih podjetij (človeški kapital, raziskave in razvoj).

Obseg državnih pomoči se znižuje od 21,1 odstotka v letu 2000 do 0,93 odstotka BDP v letu 2006 (Ministrstvo za finance 2007). Opazno je tudi povečevanje horizontalne naravnosti državnih pomoči, zlasti s pritokom strukturnih sredstev EU se znatno izboljšuje njihova razvojna usmerjenost k podpori ciljem Strategije razvoja Slovenije (Murn 2007). Vendar pa je znižanje državnih pomoči povezano tudi z »računovodskimi« in ne vsebinskimi razlogi – ker se po vstopu Slovenije v EU velik del transferjev kmetijstvu, ki pomenijo izvajanje skupne kmetijske politike, ne všteva več med državne pomoči, so se te v letu 2005 znižale za 0,66 odstotne točke. Poleg tega vzporedno z upadanjem državnih pomoči narašča obseg subvencij. Po metodologiji nacionalnih računov so leta 2000 znašale 1,9 odstotka, leta 2006 pa že 2,2 odstotka BDP. Podrobnejša analiza (Murn 2007) tudi pokaže, da so te subvencije še vedno v veliki meri usmerjene v podporo neizvoznih podjetij in podjetij z dominantnim položajem na trgu.

Počasne spremembe v nemenjalnem sektorju. V originalnem članku smo izpostavili »obotavljivo liberalizacijo, demonopolizacijo in privatizacijo finančnega sektorja ter mrežnih dejavnosti« kot glavni razlog za relativno neučinkovitost nemenjalnega sektorja gospodarstva. Posledica tega je bila, da so se pritiski za višje plače v nemenjalnem sektorju lahko prenesli v končne cene (in s tem bili eden od strukturnih razlogov vztrajno visoke inflacije), medtem ko se se v menjalnem sektorju odrazili predvsem v nižjem zaposlovanju.

Kmet Zupančič (2007) po opravljenih analizah ugotavlja, da je na posameznih področjih nemenjalnega sektorja prišlo do določenih premikov. Liberalizacija trga je

³ UMAR, Poročilo o razvoju 2006.

⁴ Med državami EU je imela leta 2005 le Litva večji delež javnega sektorja v lastništvu delniških družb (27,3 odstotka) kot Slovenija (23,3 odstotka) (gl. Kmet Zupančič 2007). To pomeni, da je država vsaj do takrat dejansko ohranila kontrolne lastniške deleže v večini najpomembnejših slovenskih podjetij (Rojec in Kušar 2005).

najdlje prišla na področju telekomunikacij, kjer se povišuje število ponudnikov in zmanjšujejo ovire za konkurenco, kar se odraža tudi v upadanju cen. Tudi v večini nefinančnih storitvenih panog se je stopnja konkurence povečala. Na področju električne energije je bila formalna liberalizacija izvedena poleti 2007, začetni pritiski na cene so bili močno omiljeni, do vzpostavitve resnično učinkovitega trga pa je še daleč. Najmanj sprememb je bilo na področju privatizacije finančnih ustanov in mrežnih dejavnosti, kjer ni prišlo do konkretnih dosežkov, čeprav so se oblikovale komisije, sprejemali programi, ena družba v večinski državni lasti (Telekom) pa je bila uvrščena tudi na borzo. Vlada je tudi zaostriala politiko na področju reguliranih cen, s čimer je ponudnike reguliranih storitev prisilila v večjo stroškovno učinkovitost. Glede tega ostajajo problematične predvsem komunalne dejavnosti, kjer še vedno ni vzpostavljen učinkovit sistem regulacije. Na področju nemenjalnega dela gospodarstva torej lahko ugotovimo napredek glede večje učinkovitosti in izpostavljenosti konkurenci, vendar pa je ta napredek med različnimi sektorji zelo neenakomeren in kot celota še nezadosten.

Ciljna deprecijacija tolarja. V originalnem članku smo opozorili, da je bila ciljna deprecijacija tolarja škodljiva iz dveh razlogov. Ustvarjala je navidezno zaščito neučinkovitih izvoznikov, s čimer je ustvarjala iluzijo o možnosti ohranjanja neučinkovite gospodarske strukture, namesto da bi pritiskala v nasprotno smer. Indeksacija tečaja na inflacijo pa je, zlasti zaradi močnega prenosa gibanja tečaja v končne cene dobrin, odločilno prispevala k ohranjanju vztrajno visoke inflacije.

Pri tečajni politiki je z vstopom v mehanizem deviznih tečajev – MDT II (angl. *exchange rate mechanism – ERM II*) seveda prišlo do bistvene spremembe, saj ciljna deprecijacija ni bila več možna. Zaradi odločitve za vstop v MDT II so se prilagodile tudi druge ekonomske politike. Vlada je s sprejemom nove zakonodaje o plačah v javnem sektorju, predvsem z načinom njenega uvajanja, močno znižala rast plač v javnem sektorju, v zasebnem sektorju pa je dosegla sporazum o ciljnem zaostajanju rasti plač za rastjo produktivnosti ter delno upoštevanje inflacije na evroobmočju pri usklajevanju plač. Od leta 2003 naprej je tudi bistveno bolj omejila rast nadzorovanih cen, saj je sprejela načelo, da v povprečju ne smejo rasti hitreje od pričakovane rasti prostih cen. Od leta 2005 naprej tudi znižuje delež javnofinančnih odhodkov v BDP, medtem ko je bilo prej zniževanje primanjkljaja doseženo predvsem s povečevanjem davčne obremenitve.⁵

Na ravni deklarativnih usmeritev ekonomskih politik sta pomembna predvsem dva dokumenta, to je Program vstopa v MDT II in prevzema evra iz novembra 2003 ter Okvir gospodarskih in socialnih reform iz novembra 2005. Torej lahko obdobje 2003–2005 štejejo za čas, ko je prišlo do deklarativnega odmika od gradualistične ekonomske politike, najprej na makroekonomski in potem še na strukturni ravni.

Kot kaže ta hitri pregled, se je deklarativni odmik odrazil tudi pri nekaterih konkretnih ukrepih ekonomske politike, medtem ko na nekaterih drugih področjih pomembnejših premikov ni bilo.

Lahko bi rekli, da je tudi za »odmik od gradualizma« značilen »postopen pristop« oziroma da je popravljanje gradualistične ekonomske politike tudi samo močno gradualistično. V naslednjih dveh poglavjih bomo s pomočjo replikacije podatkov iz originalne analize poskušali preveriti, ali je bil ta odmik vendarle dovolj močan, da se je odrazil tudi v dejanskih podatkih o strukturni učinkovitosti gospodarstva.

3. Gradualizem in gospodarska rast

V originalnem članku smo kot merilo hitrosti in globine reform uporabili »indeks tranzicije«, ki ga izračunava in objavlja EBRD. V analizo smo vključili države, ki so izvedle prehod iz socialističnega gospodarskega sistema in so bile v tistem času najresnejše kandidatke za vstop v EU.⁶ Za vsako smo izračunali povprečno vrednost indeksa tranzicije iz ocen za posamezna področja reform ter izračunali relativno zaostajanje Slovenije za državo z najvišjo vrednostjo indeksa v določenem letu. Ugotovili smo, da Slovenija vse od leta 1994 konstantno zaostaja za 10 odstotkov za vsakokratno vodilno državo. Iz tega smo izpeljali sklep, da Slovenija sicer vsako leto naredi podoben korak naprej pri reformah kot vodilna država (saj se relativni zaostanek ne povečuje), vendar pa reforme izvaja z nekajletnim zaostankom. To pomeni, da bi si slovenski pristop bolj zaslužil oznako »previden« kot pa »postopen«.

Tabela 1 prikazuje originalni in ažurirani niz vrednosti indeksa tranzicije. Najprej opazimo, da so se spremenile tudi zgodovinske vrednosti indeksa, to je vrednosti za leta, ki smo jih zajeli že v originalnem članku. Razlog je predvsem vključitev nekaterih novih področij reform v izračune za ta leta. Izračunani zaostanek Slovenije za vodilno državo je zdaj večji, kot je bil na podlagi starih podatkov, in tudi bolj nestabilen. Zaostanek se je do leta 1997 povečeval in dosegel kar 23 odstotkov, nato pa se je začel zniževati in se do leta 2001 zmanjšal na vrednost, ki jo je sicer imel že leta 1993. Če bi imeli tak niz podatkov na razpolago že pred petimi leti, bi v originalnem članku verjetno ugotovili, da se zaostanek kljub gradualizmu vendarle (postopno) zmanjšuje. Toda kasnejši dogodki takšne ugotovitve ne bi več potrdili. Zaostanek se namreč po letu 2001 ni več zmanjšal, nasprotno, zaradi rahlega napredka pri vodilni državi se je v letih 2005 in 2006 celo spet nekoliko povečal.

V tabelo smo vključili tudi primerjavo na osnovi korigiranega indeksa, ki vključuje samo t. i. »drugo fazo reform«. Izračun tega indeksa izpušča reforme, ki morajo biti opravljene na samem začetku tranzicije, predvsem stabilizacija in liberalizacija gospodarstva. Zajema torej pretežno

⁵ UMAR, Ekonomski izzivi 2007.

⁶ Danes vseh teh osem držav res sodi v skupino »novih držav članic« iz prvega vala t. i. »vzhodne širitve«.

vsebine, ki bi jih lahko poimenovali s skupnim izrazom »strukturne reforme«. Tudi po tem indeksu je vodilna država Madžarska. Za Slovenijo lahko ugotovimo, da je dinamika gibanja zaostanka med leti zelo podobna kot pri celotnem indeksu. Zanimivo pa je, da je zaostanek Slovenije po tem ožjem indeksu v praktično vseh letih pomembno večji kot po celotnem indeksu.

Očitno je, da v zadnjem obdobju ni prišlo do takšne pospešitve strukturnih reform, ki bi vplivale na vrednost indeksa EBRD. Prav tako so rezultati Slovenije pri ožjem indeksu »druge faze strukturnih reform« še naprej slabši kot pri celotnem indeksu. Z vidika tega indeksa se torej ponuja sklep, da je bila prilagoditev ekonomske politike v zadnjem obdobju predvsem makroekonomska (priprava na vstop v EMU), ne pa tudi strukturna.

V originalnem članku smo kot prednost gradualizma navedli dokaj visoko in izrazito stabilno stopnjo gospodarske rasti ter stopnje brezposlenosti in revščine pod evropskim povprečjem. Slednje še vedno drži, ugotovitev glede stopnje rasti pa preverjamo v tabeli 2. Najprej lahko ugotovimo, da popravki zgodovinskih podatkov niso bistveno spremenili slike – še vedno velja, da je imela Slovenija relativno visoko gospodarsko rast (čeprav je zdaj poleg Poljske pred njo še Slovaška) in da je bila ta rast daleč

najbolj stabilna (standardni odklon stopnje rasti je najnižji). Zato pa podatki za novejša obdobja dajejo zelo zanimivo sliko. Slovenija je ohranila doseženo stabilnost rasti, vendar pa je tudi večina drugih držav močno stabilizirala svojo rast, tako da je relativna prednost Slovenije manjša. Hkrati pa so vse druge države (razen Poljske) svojo rast stabilizirale na bistveno višji ravni kot v prejšnjem obdobju. Slovenija, ki je ohranila enako povprečno stopnjo rasti kot prej, je tako po stopnji gospodarske rasti padla na predzadnje mesto med osmerico novih članic EU.

Tezo o dobrih makroekonomskih rezultatih smo v originalnem članku utemeljili tudi s podatki o relativni ravni BDP po kupni moči ter o rasti in relativni ravni produktivnosti dela. Takrat smo ugotovili, da je Slovenija v obdobju 1995–2002 med vsemi osmimi državami najbolj zmanjšala zaostanek za povprečjem EU-15, merjen z ravnijo BDP na prebivalca po kupni moči, in sicer z 61 na 69 odstotkov povprečja. Ta ugotovitev ne drži več. Ažurirani podatki namreč kažejo, da so med preostalimi sedmimi državami kar štiri (tri baltske in Madžarska) zaostanek zmanjševale hitreje kot Slovenija. Tudi za obdobje po letu 2002 lahko ugotovimo, da so se tri baltske države še naprej hitreje približevale povprečju EU-15 kot Slovenija. Madžarska je v tem novejšem obdobju po tempu približevanja močno zaostala za Slovenijo, vendar pa je na drugi strani Slovaška

Tabela 1: Relativni indeks tranzicije (EBRD) za Slovenijo v obdobju 1991–2006

	Originalni podatki				Ažurirani podatki				
	Vodilna država	Vodilna država	Slovenija	Razmerje (%)	Vodilna država	Vodilna država	Slovenija	Razmerje	Korigirano razmerje*
1991	Poljska	2,4	1,9	79,2	Poljska, Madžarska	2,3	1,8	75,8	60,0
1992	Češkoslovaška	2,6	2,0	76,2	Madžarska	2,5	1,9	76,8	70,0
1993	Češka	3,0	2,6	86,7	Madžarska	2,8	2,4	86,4	80,9
1994	Češka	3,2	2,9	91,4	Madžarska	3,1	2,5	82,5	79,7
1995	Madžarska	3,3	3,0	91,3	Madžarska	3,4	2,6	77,1	77,9
1996	Madžarska	3,4	3,1	90,5	Madžarska		2,7	80,5	79,5
1997	Madžarska	3,7	3,3	90,4	Madžarska	3,6	2,8	77,7	76,0
1998	Madžarska	3,7	3,3	89,5	Madžarska		3,1	82,7	78,4
1999	Madžarska	3,7	3,3	89,5	Madžarska	3,8	3,1	83,0	78,3
2000	Madžarska	3,8	3,4	89,5	Madžarska	3,8	3,2	85,0	78,7
2001	Madžarska	3,7	3,4	91,0	Madžarska	3,8	3,2	85,6	80,1
2002					Madžarska	3,8	3,3	85,6	81,5
2003					Madžarska	3,8	3,3	85,6	81,5
2004					Madžarska	3,8	3,3	85,1	81,5
2005					Madžarska	3,9	3,3	83,5	79,1
2006					Madžarska	3,9	3,3	83,5	78,0

Vir: EBRD Transition Report (www.ebrd.org).

* Opomba: Korigirano razmerje je izračunano tako, da ne upoštevamo celotnega indeksa, ampak samo t. i. »indeks reform druge faze tranzicije«. Ta je izračunan kot povprečje indeksov za naslednja področja reform: (i) privatizacija velikih podjetij, (ii) obvladovanje in prestrukturiranje podjetij, (iii) politika konkurence, (iv) reforma infrastrukture, (v) bančna reforma in liberalizacija obrestnih mer, (vi) trg vrednostnih papirjev in nebančne finančne institucije.

svoj tempo dohitevanja pospešila in ga izenačila s slovenskim. Druga pomembna ugotovitev je, da so baltske države v tem novejšem obdobju svoj zaostanek za povprečjem EU-15 zmanjšale bolj kot v prvem obdobju (torej so kljub višji izhodiščni razvitosti na začetku tega drugega obdobja tempo konvergence še pospešile), medtem ko je bil obseg zmanjšanja zaostanka za Slovenijo v obeh obdobjih enak. Ugotovimo torej lahko, da Slovenija v obdobju odmika od gradualizma ni uspela pospešiti relativnega tempa približevanja povprečju EU-15.

V originalnem članku smo kot potrditev dobrih makroekonomskih rezultatov Slovenije prikazali tudi podatke o rasti in relativni ravni produktivnosti dela. Ažurirani

podatki v *tabeli 3* kažejo, da se je rast produktivnosti po znižanju v obdobju 2000–2002 (zadnje leto, ki smo ga upoštevali v prvotnem članku) uspela vrniti na raven iz predhodnih let. Še več, pospešilo se je tudi zmanjševanje zaostanka v ravni produktivnosti, saj se je ta zaostanek v sedemletnem obdobju v obdobju 1995–2002 zmanjšal za 7,7 odstotne točke, nato pa v štiriletnem obdobju za 5,0 odstotne točke. Hitrejše dohitevanje potrjujejo tudi podatki o relativni ravni produktivnosti dela, merjeni z BDP po kupni moči, ki jih ob pripravi originalnega članka še ni bilo na voljo.

Sklenemo lahko, da analiza teh podatkov večinoma potrjuje našo osnovno tezo. Ker je Slovenija zaostala pri izvajanju reform, je v naslednjem obdobju tudi pri stopnji

Tabela 2: Povprečna stopnja gospodarske rasti

	Originalni podatki		Ažurirani podatki			
	Rast 1993–2001	Standardni odklon	Rast 1993–2001	Standardni odklon	Rast 2002–2006	Standardni odklon
Poljska	4,8	1,8	4,9	1,8	4,0	2,0
Slovenija	4,3	0,9	4,1	0,9	4,1	1,0
Slovaška	4,3	3,2	4,6	2,8	5,6	1,8
Estonija	3,9	5,4	3,5	6,3	9,0	1,6
Latvija	3,8	7,1	2,8	6,0	9,0	2,1
Madžarska	3,5	2,0	3,1	2,0	4,3	0,3
Češka	2,2	2,4	2,0	2,3	4,5	1,9
Litva	1,9	8,2	0,7	8,6	8,0	1,3

Vir: Eurostat, za manjkajoče podatke (7) EBRD.

Tabela 3: Produktivnost dela

	Originalni podatki			Ažurirani podatki			
	Rast realne produktivnosti dela ¹		Raven produktivnosti dela ¹	Rast realne produktivnosti dela*		Raven produktivnosti dela ¹	Raven produktivnosti dela v PPS33
	Slovenija	EU-15	Slovenija/ EU-15	Slovenija	EU-15	Slovenija/ EU-15	Slovenija/ EU-15
1995	3,0	1,7	36,0			37,5	56,8
1996	4,8	1,4	36,5	5,9	1,1	39,2	59,5
1997	5,0	1,5	39,7	6,9	1,6	41,3	62,5
1998	3,7	1,2	42,2	4,1	1,2	42,5	64,2
1999	4,6	1,1	43,7	3,9	1,2	43,6	66,0
2000	2,9	1,3	44,4	2,1	1,6	43,8	66,3
2001	2,4	0,2	45,3	2,2	0,5	44,6	67,0
2002	3,5	0,7	46,6	1,9	0,5	45,2	68,4
2003				3,1	0,7	46,3	70,0
2004				4,1	1,4	47,5	72,5
2005				3,8	0,7	49,0	74,3
2006				4,0	1,4	50,2	76,8

Vir: Eurostat.

Opombe: * Izračunano iz BDP po stalnih tržnih cenah ter zaposlenosti v ekvivalentu polnega delovnega časa.

** Izračunano iz BDP po kupni moči.

gospodarske rasti začela zaostajati za drugimi novimi članicami. Po drugi strani pa se je vseeno pospešila rast produktivnosti dela ter v zadnjem triletnem obdobju, za katerega je značilna ugodna konjunktura, povečala razlika med stopnjo gospodarske rasti v Sloveniji in EU-15 (gl. Kmet Zupančič 2007). Strukturne reforme so torej morda vendarle nekoliko povečale sposobnost gospodarstva za rast (potencialni BDP). Toda, sodeč po tempu dohitevanja glede na raven BDP po kupni moči, je bil njihov učinek manjši kot v nekaterih drugih novih državah članicah. To je lahko problematično tudi z vidika članstva v EMU, kjer je cena strukturne neprilagojenosti gospodarstva še višja.

4. Konkurenčna sposobnost slovenskega gospodarstva

Analizo konkurenčne sposobnosti slovenskega gospodarstva smo v originalnem članku začeli z ugotovitvijo, da makroekonomski oziroma agregatni podatki kažejo na dober gospodarski napredek Slovenije, da pa podrobnejša strukturna analiza razkrije slabosti in zaostajanje v konkurenčnosti, kar bi lahko v nekaj letih povzročilo resne težave pri ohranjanju visoke stopnje gospodarske rasti. Trditev, da gradualistična politika na dolgi rok povzroča strukturno neprilagojenost gospodarstva oziroma zaostajanje v konkurenčnosti, smo preverjali s podatki o strukturi izvoza in spremembah v strukturi gospodarstva.

Izvozno konkurenčnost smo najprej preverjali s podatki o gibanju tržnih deležev slovenskega izvoza v celotnem uvozu naših trgovinskih partneric. Ugotovili smo, da je slovenski tržni delež v obdobju 1995–1998 stagniral, nato v obdobju 1999–2001 padel na znatno nižjo raven in se v letu 2002 nekoliko popravil. Posebej smo opozorili, da je leta 2000 naš tržni delež v EU-7 padel celo pod raven iz leta 1993 ter da so v nasprotju s tem druge nove članice svoj tržni delež v EU v obdobju 1995–2000 močno povečale (Madžarska za okoli 130 odstotkov, Slovaška za 90 odstotkov, Češka približno za tretjino in Poljska za petino).

Ažurirani podatki, prikazani v tabeli 4, žal niso povsem primerljivi zaradi drugačnega izbora v izračun zajetih držav. Torej ne omogočajo neposredne primerjave ravni deležev, omogočajo pa primerjavo njihovega trenda. Ugotovimo lahko, da novi podatki od leta 2001 kažejo stalno naraščanje slovenskega tržnega deleža v petnajstih najpomembnejših trgovinskih partnericah, ki se je prehodno zaustavilo le leta 2003. Vendar pa je kljub naraščanju tržni delež šele leta 2006 spet dosegel raven iz leta 1996. Ažurirani podatki torej ne spreminjajo ugotovitve iz originalne analize o padanju slovenskega tržnega deleža v drugi polovici devetdesetih let. Hkrati pa lahko ugotovimo, da je po letu 2000 prišlo do pozitivne spremembe, saj se je tržni delež v obdobju 2000–2006 povečal za 22 odstotkov.

Tabela 4: Tržni delež slovenskega izvoza

	Originalni podatki	Ažurirani podatki
	Celotni izvoz	Izvoz v 15 glavnih partneric
1995	0,596	
1996	0,579	0,583
1997	0,578	0,574
1998	0,581	0,573
1999	0,520	0,511
2000	0,489	0,478
2001	0,512	0,499
2002*	0,559	0,527
2003		0,528
2004		0,542
2005		0,561
2006		0,583

Vir: Eurostat, preračuni UMAR.

Opomba: * Pri originalnih podatkih je za leto 2002 podatek za prvih šest mesecev leta.

V originalnem članku smo izvozno konkurenčnost analizirali tudi s pomočjo strukturne dekompozicije (angl. *shift-share analysis*) povečanja izvoza, ki je pokazala, da je rast slovenskega izvoza zgolj posledica splošne rasti tujega povpraševanja in ne izboljšanja naše konkurenčnosti. Neugodno sliko so pokazale tudi analiza primerjalnih prednosti in znotrajpanožne trgovine ter analiza ustvarjene vrednosti na enoto izvoza (angl. *unit value*). Te ugotovitve smo povzeli po drugih avtorjih, ki so opravili podrobne primerjalne analize izvoza več vzhodno- in srednjeevropskih držav. Ker je šlo za enkratne študije, seveda ne moremo enostavno preveriti, ali tedanji izsledki še držijo oziroma kakšne bi bile ugotovitve na podlagi ažuriranih podatkov. Enako velja za analize strukture izvoza, kjer so avtorji uporabili različne lastne klasifikacije, ter za analize strukture celotne (ne le izvozne) proizvodnje.

V kolikšni meri je to naraščanje tržnih deležev, ki kaže na izboljšanje izvozne konkurenčnosti, rezultat strukturnih sprememb v gospodarstvu? Na to lahko odgovorimo s pomočjo podatkov o strukturi izvoza po klasifikaciji UNCTAD. Žal so tudi tu novejši podatki urejeni v nekoliko drugačne skupine. To pomeni, da ne moremo neposredno primerjati deleža izvoza v posameznih skupinah, lahko pa primerjamo trende. V originalnem članku smo ugotovili, da se izvozna deleža tehnološko intenzivnih proizvodov in proizvodov, za katere je potrebno kvalificirano delo, sicer povečujeta, da pa sta nižja kot v nekaterih drugih državah.⁷ Ažurirani podatki v tabeli 5 kažejo, da se je delež delovno intenzivnega izvoza še naprej zniževal in da se je po letu

⁷ Delež tehnološko intenzivnih proizvodov v izvozu je bil leta 1999 v Sloveniji 26,6 odstotka, na Češkem 32 odstotkov, na Madžarskem 46 odstotka, na Finskem 42 odstotkov in Irskem celo 69 odstotkov.

Tabela 5: Faktorska struktura izvoza Slovenije

	Originalni podatki				Ažurirani podatki				
	Intenzivna raba naravnih virov	Intenzivna raba nekvalificiranega dela	Tehnološko intenzivni proizvodi	Intenzivna raba kvalificiranega dela	Intenzivna raba naravnih virov	Intenzivna raba dela	Nizkotehnološko intenzivni proizvodi	Srednjetechnološko intenzivni proizvodi	Visokotechnološko intenzivni proizvodi
1992	20,6	24,7	21,3	33,4					
1993	20,9	26,4	21,9	30,8					
1994	17,7	24,8	24,4	33,1					
1995	16,7	23,3	24,9	35,1	16,6	25,6	9,7	31,9	14,8
1996	16,3	22,7	25,7	35,4					
1997	16,6	21,6	26,4	35,5					
1998	15,6	21,3	25,9	37,2					
1999	15,3	21,4	26,6	36,7					
2000	15,5	19,8	27,6	37,1	15,3	21,6	9,9	36,2	15,5
2001	15,4	20,1	28,6	36,0	15,1	21,3	9,9	36,2	16,0
2002	14,9	19,0	28,8	37,3	14,6	20,0	9,9	37,3	16,7
2003					14,6	18,7	10,1	37,3	17,9
2004					14,0	17,8	10,8	38,3	17,2
2005					15,4	17,0	8,8	40,2	16,0

Vir: Kmet Zupančič (2007).

2001 njegovo upadanje precej pospešilo.⁸ Na drugi strani se je povečal delež srednjetechnološko intenzivnega izvoza, in sicer skorajda povsem enako, kot se je znižal delež delovno intenzivnega izvoza.⁹ Torej je tudi tu prišlo do pospešenege tempa sprememb. Delež visokotechnološkega izvoza se je do leta 2003 tudi povečeval, čeprav mnogo počasneje, nato pa je padel na raven iz leta 2001. Ugotovimo torej lahko, da se je po letu 2000 nekoliko pospešilo prestrukturiranje iz delovno intenzivnega k srednje tehnološko zahtevnemu izvozu, da pa na področju visoko tehnološko intenzivnih proizvodov Slovenija še naprej stagnira. Ugotovitev bi lahko morda interpretirali, kot da je odmik od gradualizma prinesel določen pospešek prestrukturiranja, da pa bi za razvoj tehnološko najbolj zahtevne proizvodnje potrebovali mnogo bolj domišljeno in h gospodarstvu usmerjeno politiko tehnološkega razvoja in spodbujanja inovativnosti.

5. Strukturni vzroki inflacije

V originalnem članku smo postavili tezo, da je vztrajno visoka inflacija posledica strukturne neučinkovitosti gospodarstva in neustreznega odziva ekonomske politike nanjo. Strukturno neučinkovitost smo dokazovali s podatki o tem, da je bila rast produktivnosti v menjalnem sektorju

⁸ Znižanje deleža v odstotnih točkah je bilo v štiriletnem obdobju 2002–2005 ravno enako veliko kot prej v šestletnem obdobju 1995–2001, namreč 4,3 odstotne točke.

⁹ Povečanje deleža srednje tehnološko intenzivnih proizvodov je v obdobju 2002–2005 znašala 4,0, v obdobju 1995–2001 pa 4,3 odstotne točke.

gospodarstva hitrejša kot v nemenjalnem delu. Neustreznost odziva ekonomske politike smo dokazovali s tem, da je dopustila hitro rast plač v nemenjalnem sektorju in jo z večjimi proračunskimi izdatki tudi financirala. Hkrati je dopuščala visoko rast (nadzorovanih) cen v nemenjalnem sektorju ter odlagala reforme v smeri privatizacije, liberalizacije in vzpostavljanja konkurence. To je pomenilo, da ekonomska politika ni izvajala nobenih resnih neposrednih pritiskov za večjo učinkovitost nemenjalnega sektorja in mu je s tem omogočila dokaj lagodno poslovanje. Načelno bi se sicer posledice takšne politike morale pokazati posredno, prek vse manjše učinkovitosti menjalnega sektorja, kar bi na koncu prisililo ekonomsko politiko v prilagoditev. Vendar sta tak scenarij preprečili Banka Slovenije z akomodativno politiko deprecijacije tečaja ter vlada s politiko državnih pomoči, ki je bila v veliki meri usmerjena v preživetje tržno neperspektivnih delovno intenzivnih podjetij. Zato se slabosti takšne politike niso pokazale neposredno, ampak so o njih pričale strukturne slabosti pri izvozni konkurenčnosti ter vztrajno visoka inflacija.

Kot je razvidno iz *tabele 6*, so stroški dela na enoto dodane vrednosti do leta 2000 upadali, in sicer v predelovalnih dejavnosti hitreje kot v celotnem gospodarstvu, vendar pa je bilo znižanje stroškov vsako leto manjše. Za obdobje po letu 2000 pa lahko ugotovimo, da se je upadanje stroškov dela na enoto dodane vrednosti močno upočasnilo in v predelovalnih dejavnostih celo delno preobrnilo.¹⁰

¹⁰ To potrjuje tudi stagnacija deleža stroškov dela v dodani vrednosti predelovalnih dejavnosti po letu 2000 (*tabela 7*).

Tudi *slika 1* kaže na nadaljevanje strukturno neugodnih preteklih gibanj.

Tabela 6: Rast stroškov dela na enoto dodane vrednosti v Sloveniji

	Originalni podatki		Ažurirani podatki	
	Skupaj	Predelovalne dejavnosti	Skupaj	Predelovalne dejavnosti
1996	-4,99	-6,71	-3,7	
1997	-3,57	-6,88	-4,0	-8,0
1998	-2,10	-1,50	-1,6	-1,9
1999	-0,71	-2,77	-2,1	-2,4
2000	-0,12	-0,09	0,9	-0,2
2001			-0,1	-0,9
2002			-0,7	-1,1
2003			-1,3	-3,8
2004			-0,1	3,2
2005			-0,5	1,9
2006			-0,2	-3,3

Vir: Eurostat, za 2006 ocena UMAR.

Tabela 7: Raven stroškov dela na enoto dodane vrednosti v Sloveniji

	Originalni podatki		Ažurirani podatki	
	Skupaj	Predelovalne dejavnosti	Skupaj	Predelovalne dejavnosti
1995	0,78	0,69	0,82	0,84
2000	0,78	0,65	0,74	0,69
2005			0,72	0,68

Vir: Eurostat.

Podatki torej kažejo, da se produktivnost še vedno zvišuje hitreje v menjalnem kot v nemenjalnem sektorju. To je verjetno posledica še vedno nedokončanih reform v smeri privatizacije, liberalizacije in odpiranja trga konkurenci. Je pa prišlo do povečane restriktivnosti politike nadzorovanih cen, kar omejuje možnost prenašanja neučinkovitosti menjalnega sektorja v končne cene. Na *sliki 2* na enak način kot v originalnem članku prikazujemo, za koliko je prispevek reguliranih cen k inflaciji presegel njihov skupni delež v indeksu cen življenjskih potrebščin. V originalnem članku smo na podlagi podatkov do leta 2003 ugotovili, da je bila politika reguliranih cen preveč ohlapna, saj so v večini let k inflaciji prispevale krepko več, kot bi, če bi rasle enako hitro kot proste cene. Novi podatki kažejo, da je v letih 2004 in 2005 prišlo do ponovne hitre skupne rasti reguliranih cen, vendar pa je bila ta rast v največji meri posledica rasti cen nafte, na katere vlada nima vpliva. Ko vpliv nafte izločimo,

slika jasno pokaže povečano restriktivnost politike reguliranih cen v letu 2003 in še zlasti v zadnjih dveh letih.

V originalnem članku smo vpliv večje neučinkovitosti nemenjalnega sektorja na inflacijo ponazorili s sliko, v kateri smo primerjali rast cen storitev in rast cen blaga, pri čemer smo cene storitev intepretirali kot približek cen nemenjalnega sektorja. Razpolagali smo s podatki do konca leta 2003. Ugotovili smo, da so cene storitev rasle očitno hitreje od cen blaga, razen v letih, ko so cene blaga močno naraščale zaradi neposrednih vplivov visoke rasti cen nafte na svetovnem trgu. *Slika 3* prikazuje ažurirane podatke (ker pri podatkih o inflaciji ni statističnih revizij, je slika do septembra 2003 identična, kot je bila v originalnem članku). Slika se ni bistveno spremenila, tako da lahko ugotovimo, da neučinkovitost nemenjalnega sektorja tudi po vstopu v MDT II ostaja pomemben strukturni vzrok inflacije.

Zaključek

Pred skoraj točno petimi leti smo postavili tezo, da je tranzicija v Sloveniji dosegla točko, ko vztrajanje pri gradualističnem pristopu povzroča več stroškov kot koristi. Stroške gradualizma smo videli predvsem v strukturni neučinkovitosti ekonomije, ki je povzročala zaostajanje v mednarodni konkurenčnosti gospodarstva in vztrajno visoko inflacijo. Zato bi morala ekonomska politika opustiti gradualizem in pospešiti strukturne reforme. Napovedali smo, da bo nuja po povečanju konkurenčnosti gospodarstva zaradi bližajočega se članstva v EU pomenila zunanji pritisk, ki bo ekonomsko politiko prisilil v opustitev gradualizma.

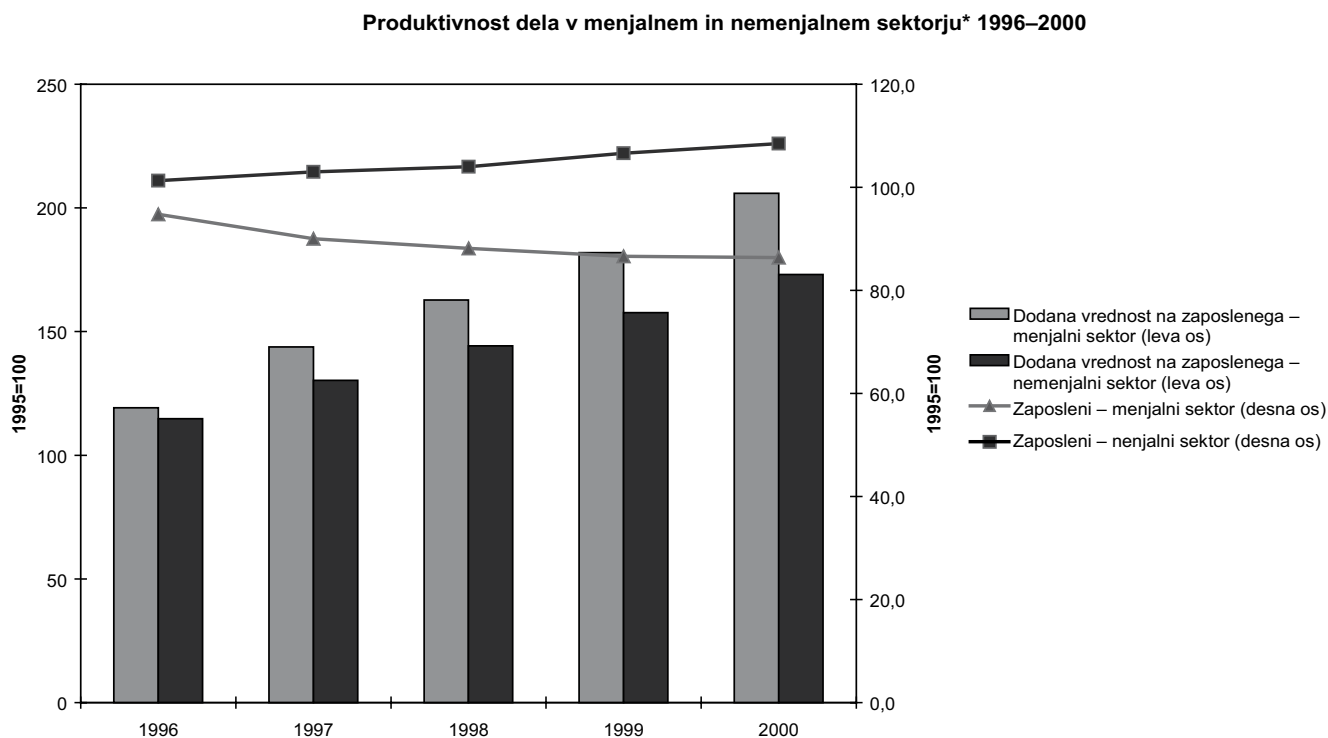
Dve pomembni odločitvi ekonomske politike – odločitev za hiter prevzem evra (2003) ter odločitev za korenite gospodarske in socialne reforme (2005) – sta vsaj na deklarativni ravni pomenili odmik od gradualizma. Pri dejanskih politikah je bil ta odmik manjši. Proces privatizacije in konsolidacije lastništva se nadaljuje le počasi in ne vedno na dovolj transparenten način. Obseg državnih pomoči se znižuje, njihova razvojna usmerjenost krepi, vendar se po drugi strani povečuje obseg izrazito nerazvojno usmerjenih subvencij. V nemenjalnem delu gospodarstva je napredek v smislu večje učinkovitosti in izpostavljenosti konkurenci zelo neenakomeren med različnimi sektorji ter kot celota še nezadosten. Največji premik je dosežen na makroekonomskem področju, saj že od vstopa v MDT II nimamo več ciljne deprecijacije tečaja, zaustavljena je bila previsoka rast plač v javnem sektorju in nadzorovanih cen, od leta 2005 naprej se tudi znižuje delež javnofinančnih odhodkov v BDP.

Kot merilo hitrosti in globine reform smo uporabili »indeks tranzicije«, ki ga izračunava in objavlja EBRD. Očitno je, da v zadnjem obdobju ni prišlo do takšne pospešitve strukturnih reform, ki bi vplivale na vrednost indeksa EBRD. Z vidika tega indeksa se torej ponuja sklep, da je bila prilagoditev ekonomske politike v zadnjem obdobju predvsem makroekonomska (priprava na vstop v EMU), ne

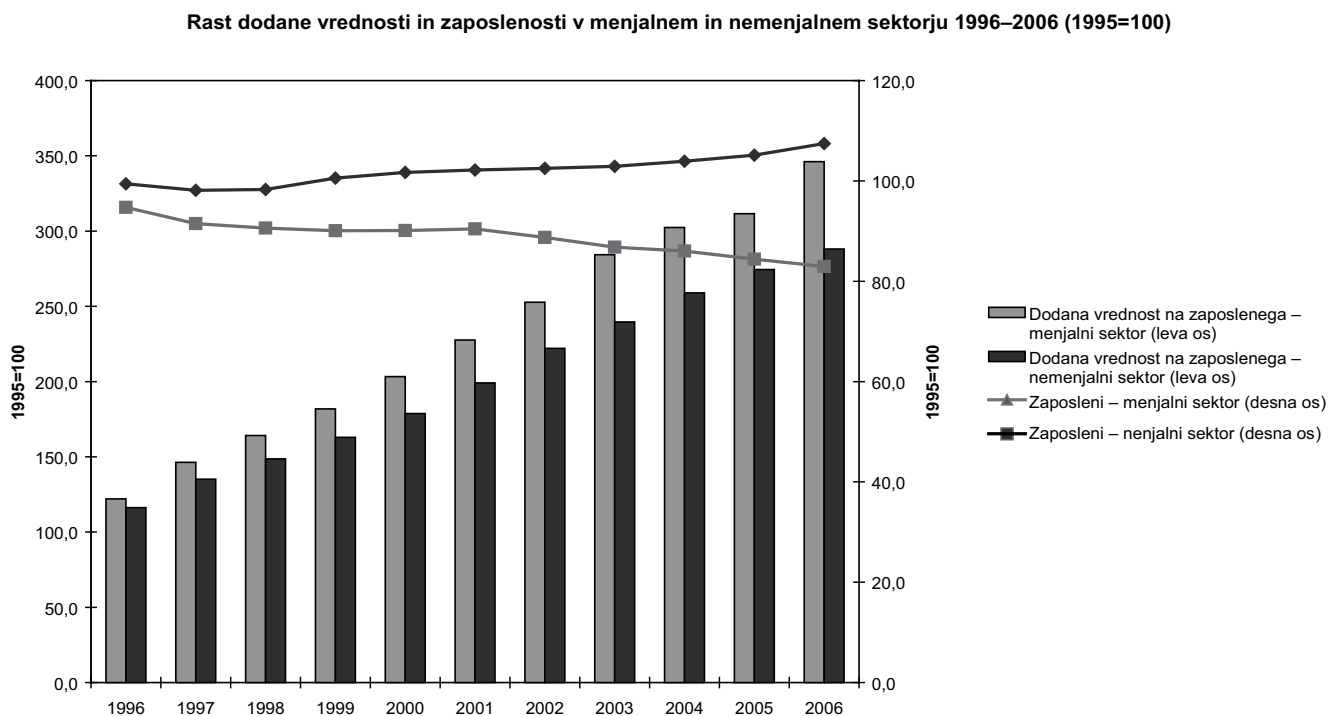

Slika 1: Produktivnost dela in zaposlenost v menjalnem in nemenjalnem sektorju

Originalni podatki:

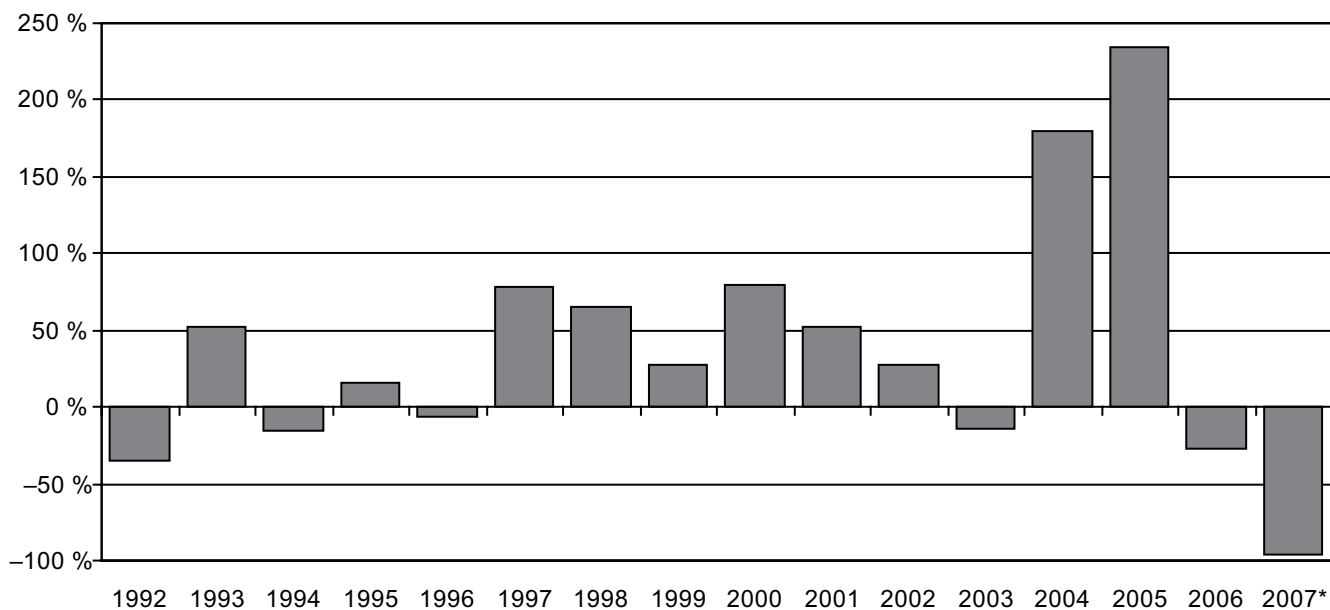

Ažurirani podatki:

Vir: SURS, preračuni UMAR.

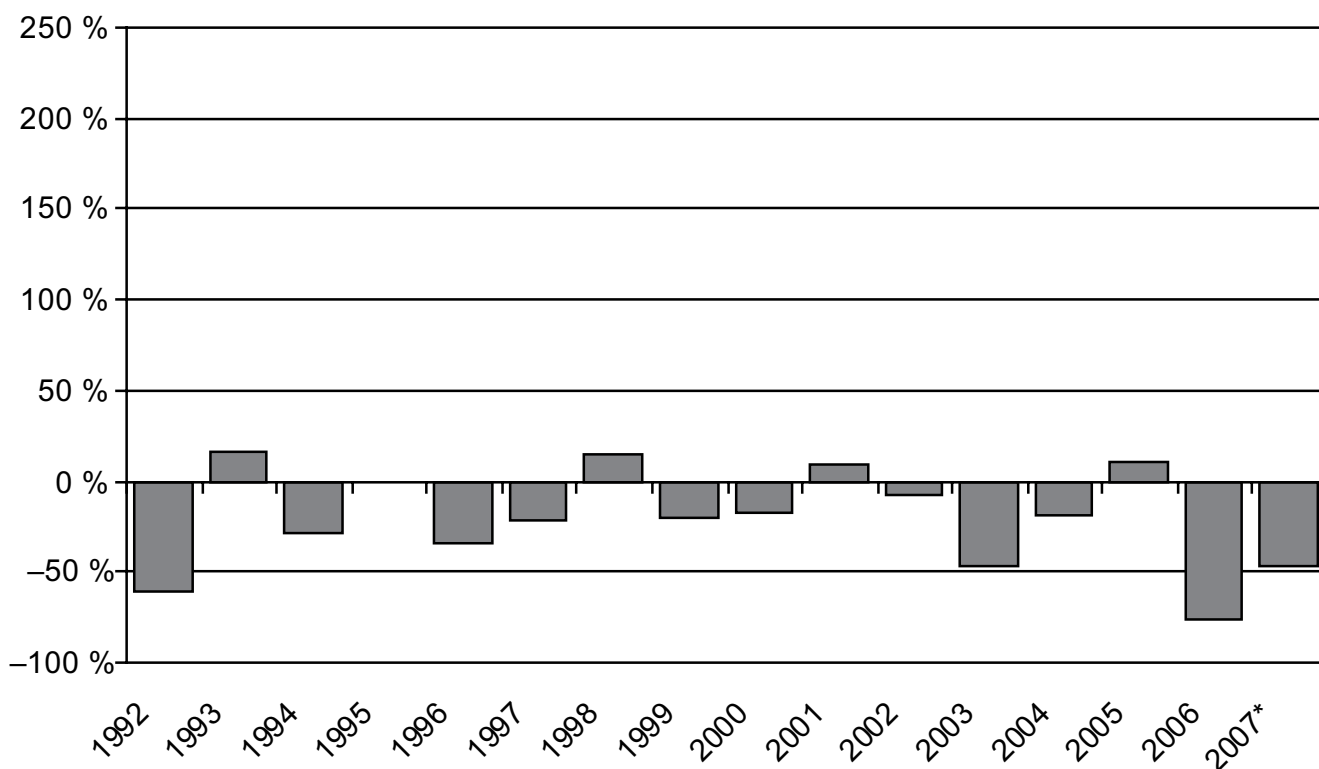
Slika 2a: Razmerje med prispevkom reguliranih cen k inflaciji in njihovim deležem v indeksu cen življenjskih potrebščin

Vir: SURS, preračuni UMAR.

Opomba: * Podatki za 2007 so do septembra, vključujejo podražitev elektrike za gospodinjstva v aprilu.

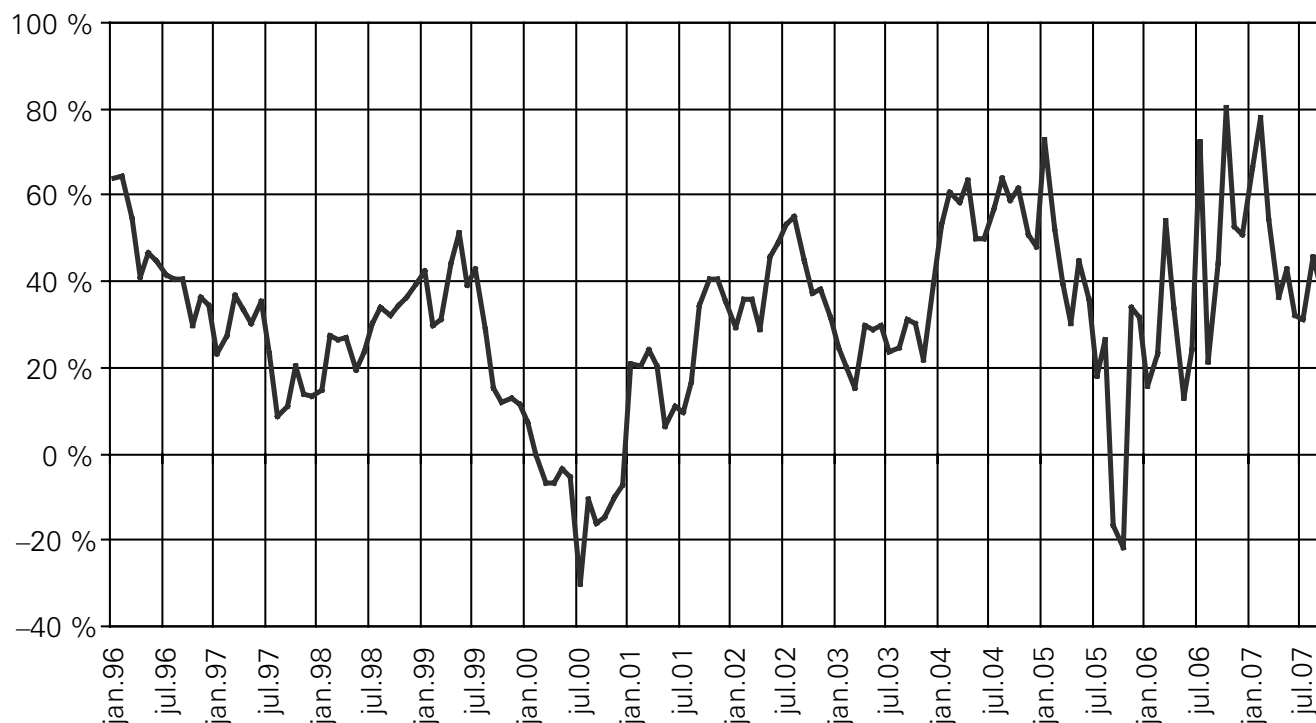
Slika 2b: Razmerje med prispevkom reguliranih cen k inflaciji in njihovim deležem v indeksu cen življenjskih potrebščin (izločen vpliv nafte)

Vir: SURS, preračuni UMAR.

Opomba: * Podatki za 2007 so do septembra, vključujejo podražitev elektrike za gospodinjstva v aprilu.

Slika 3: Relativna inflacija storitev*

Vir: SURS, preračuni UMAR.

Opomba: *Relativno inflacijo storitev smo izračunali tako, da smo razliko med rastjo cen storitev in rastjo cen blaga delili z odstotkom rasti cen storitev. Tak izračun nam torej pokaže, kolikšen del rasti cen storitev je presežna rast, to je tista, ki je višja od rasti cen blaga v enakem obdobju.

pa tudi strukturna. Hkrati podatki kažejo, da je Slovenija v zadnjem obdobju začela zaostajati za drugimi novimi članicami tudi pri hitrosti zmanjševanja zaostanka v gospodarski razvitosti, merjeni z BDP po kupni moči. Ti rezultati potrjujejo napoved, ki smo jo dali pred petimi leti. Ker je Slovenija v celotnem tranzitskem obdobju zaostajala za drugimi pri izvajanju reform, je v začetku tega desetletja začela zaostajati tudi pri hitrosti realne konvergenca.

Predvsem deklarativni odmik od gradualizma tudi ni prinesel pričakovane ključne kakovostne spremembe v strukturi gospodarstva, saj se nizek delež visokotehnoloških proizvodov v našem izvozu ni povečal. Vendar pa se je po letu 2000 pospešilo prestrukturiranje iz delovno intenzivnega k srednje zahtevnemu tehnološko izvozu. Hkrati s tem se je začel povečevati tudi tržni delež slovenskega izvoza na tujih trgih, ki je v prejšnjem obdobju upadal. Lahko torej sklepamo, da je vse večja izpostavljenost konkurenci skupnega trga EU pospešila prestrukturiranje v smeri krepitve največjega obstoječega izvoznega sektorja gospodarstva, to je sektorja srednje zahtevnih tehnologij. Čeprav so se te spremembe začele še pred odmikom ekonomske politike od gradualizma, lahko del zaslug zanje vseeno pripišemo tudi zmanjševanju zaščite gospodarstva preko državnih pomoči in depreciacije tečaja. Vsekakor pa ekonomska politika ni uspela doseči ključnega cilja, to je takšnega prestrukturiranja gospodarstva, da bi njegova

izvozna moč bolj temeljila na visoko tehnoloških proizvodih. To pomeni, da sedanja visoka rast izvoza in tržnih deležev v večji meri temeljita na intenziviranju danega razvojnega vzorca kot pa na hitrejših kakovostnih premikih.¹¹

V originalnem članku smo postavili tezo, da je vztrajno visoka inflacija posledica strukturne neučinkovitosti gospodarstva in neustreznega odziva ekonomske politike nanjo. Strukturno neučinkovitost smo dokazovali s podatki o tem, da je bila rast produktivnosti v menjalnem sektorju gospodarstva hitrejša kot v nemenjalnem delu ter da je nemenjalni del svojo neučinkovitost lahko prenašal v končne cene, namesto da bi omejil plače ali zaposlovanje. Novi podatki kažejo, da se produktivnost še naprej zvišuje hitreje v menjalnem kot v nemenjalnem sektorju. To je verjetno posledica še vedno nedokončanih reform nemenjalnega sektorja v smeri privatizacije, liberalizacije in odpiranja trga konkurenci. Spremembe ekonomskih politik na področju

¹¹ To lahko povežemo z ugotovitvami sociologov (Stanojevič in Vehovar 2007), da zaradi rigidne ureditve zaposlitev za nedoločen čas podjetja potrebno prožnost dosegajo z neprijaznimi oblikami fleksibilnosti, kot so zaposlitve za določen čas ter intenziviranje dela že zaposlenih, npr. z nadurami. Tudi v tem pogledu gre torej predvsem za intenziviranje obstoječega razvojnega vzorca in ne za njegovo spreminjanje.

plač, nadzorovanih cen in javno finančnih izdatkov so sicer močno omejile možnost prenašanja neučinkovitosti nemanjalnega sektorja v končne cene ter s tem omogočile izpolnitev meril za prevzem evra, niso pa odpravile strukturnih inflacijskih pritiskov. To pomeni, da lahko morebitna nepazljivost ekonomske politike spet odpre vrata višji inflaciji.

Navedene zaključke je treba razumeti kot začasne in jih uporabljati z določeno mero previdnosti. Že uvodoma smo namreč opozorili na pomembno omejitev našega pristopa, to je omejitev izključno na kazalnike, na katere smo svojo argumentacijo oprli že v originalnem članku. Nekateri drugi kazalniki bi namreč lahko nakazali tudi nekoliko bolj pozitivno sliko.¹² Poleg tega mnogih pomembnih strukturnih podatkov za obdobje po oznanitvi programa strukturnih reform še ni na voljo. Za celovitejšo analizo bo torej treba zajeti širši nabor kazalnikov ter počakati na podatke za zadnja leta.

Sklenemo lahko, da je v ekonomski politiki dejansko prišlo do določenega odmika od gradualistične politike, vendar odmik ni bil dovolj korenit, da bi se močneje odrazil v tekočih ekonomskih rezultatih. Lahko bi rekli, da je tudi za »odmik od gradualizma« značilen »postopen pristop«. Naše ključno opozorilo je zato podobno kot pred petimi leti, se pravi, da brez pospešitve strukturnih reform ne bo možno zagotoviti vzdržno visoke gospodarske rasti ob nizki inflaciji, dodamo pa lahko, da so se negativni rezultati gradualistične politike zdaj pokazali tudi že v osnovnih makroekonomskih podatkih o gospodarski rasti in konvergenci.

¹² Predvsem se zdi, da se je v zadnjem času vendarle nekoliko okrepilo podjetništvo, da gospodarska rast tudi zaradi nižje obdavčitve pozitivno vpliva na zaposlovanje ter da se je razlika v stopnji gospodarske rasti med Slovenijo in EU-15 vendarle nekoliko povečala (gl. Kmet Zupančič 2007).

Literatura in viri

1. Kmet Zupančič, Rotija (ur.) (2007). *Poročilo o razvoju 2006*. Ljubljana: Urad RS za makroekonomske analize in razvoj.
2. Ministrstvo za finance (2007). *Deveto poročilo o državnih pomočeh v Sloveniji*. Ljubljana.
3. Murn, Ana (ur.) (2006). *Poročilo o razvoju 2007*. Ljubljana: Urad RS za makroekonomske analize in razvoj.
4. Murn, Ana (2007a). Učinkovitost slovenske politike subvencij oziroma subvencioniranja gospodarskih družb. *IB revija* 42 (1): 73–84.
5. Murn, Ana (2007b). Učinki subvencij na konkurenčnost, mednarodno trgovino in konkurenco v Sloveniji. Maribor: Zveza ekonomistov Slovenije, posvetovanje Gospodarski razvoj – Odprta vprašanja teorije in politike.
6. Rojec, Matija, Janez Šušteršič, Boštjan Vasle, Marijana Bednaš in Slavica Jurančič (2004). The rise and decline of gradualism in Slovenia. *Post-Communist Economies* 16 (4): 459–482.
7. Rojec, Matija in Janez Kušar (2005). Tuja in državna lastnina ter kontrola podjetij v državah OECD (EU) in Sloveniji. *IB revija* 39 (1–2): 101–106.
8. Stanojevič, Miroslav in Urban Vehovar (2007). Slovenia's integration into the European market economy: gradualism and its »rigidities«. V: *Industrial relations in the new Europe: enlargement, integration and reform*, ur. P. Leisink, A. Stein, J. Abraham in U. Veersma. Cheltenham, UK; Northampton, MA: Edward Elgar.